

برنامه راهبردی توسعه پژوهش‌های تربیت‌بدنی و علوم ورزشی

*دکتر محمد حسین علیزاده^۱، دکتر علیرضا الهی^۲

پژوهشکده تربیت‌بدنی و علوم ورزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

تاریخ دریافت مقاله: ۸۸/۱۰/۹

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۹/۳/۳

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر، تدوین برنامه راهبردی پژوهش‌های حوزه تربیت‌بدنی و علوم ورزشی بود. به این منظور ابتدا به بررسی وضعیت موجود نظام پژوهش و وضعیت مطلوب پرداخته شد، سپس با مقایسه آنها، دو فهرست اولیه از قوت‌ها و ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها تهیه گردید. فهرست اولیه یادشده، پس از نهایی شدن در جلسات طوفان مغزی (با حضور صاحب‌نظران) در قالب پرسشنامه‌ای برای نظرخواهی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و پژوهشگران رشته ارسال و جمع‌آوری شد. به منظور تحلیل نهایی قوت‌ها و ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها و تدوین راهبردها، از روش ماتریس TOWS استفاده شد. نتایج نشان داد مهم‌ترین راهبردهای توسعه نظام پژوهش در تربیت‌بدنی و علوم ورزشی عبارت‌اند از: تقویت تعامل نظام پژوهش علوم ورزشی و پژوهشگران و نهادهای پژوهشی حوزه‌های مرتبط، تدوین نظام جامع ساماندهی پایان‌نامه‌های رشته تربیت‌بدنی، تخصص عمل در فعالیت‌های پژوهشی، تقویت ICT نظام پژوهش علوم ورزشی کشور، تقویت برنامه محوری در نهادها و مراکز پژوهشی تربیت‌بدنی و علوم ورزشی کشور، تقویت و توسعه پژوهش‌های تقاضا محور، ایجاد نظام تربیت، توسعه دانش و جذب پژوهشگر، تقویت و توسعه فرهنگ پژوهش در بین دانشجویان و اعضای هیئت علمی رشته تربیت‌بدنی و علوم ورزشی کشور، ایجاد نظام حمایت مالی و معنوی از پژوهشگران تربیت‌بدنی و علوم ورزشی و تقویت نظام حقوق معنوی و مالکیت فکری پژوهش‌های تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، ایجاد یا تقویت ساختار منسجم پژوهشی در گروه‌ها و دانشکده‌های تربیت‌بدنی و مراکز پژوهشی.

کلیدواژه‌های فارسی: تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، راهبردهای توسعه پژوهش.

۱. دانشیار دانشگاه تهران

۲. استادیار دانشگاه تربیت معلم تهران

پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

انسان‌ها با حرکت در مسیر تکامل و رشد عقلانی خود، به تدریج بر ضرورت " برنامه‌ریزی " در زندگی واقف شده و آن را به منزله ابزاری در خدمت مدیریت و رهبری نظام‌های اجتماعی مورد توجه قرار داده‌اند. سیستم‌ها و سازمان‌های امروزی نیز به حدی پیچیده شده‌اند که بدون اقدام به برنامه‌ریزی‌های دقیق، امکان ادامه حیات ندارند (۴). برنامه‌ریزی شامل تعریف اهداف سازمان، تدوین استراتژی کلی برای دستیابی به آن اهداف و تهیه برنامه‌های عملیاتی برای یکپارچگی و هماهنگی فعالیت‌هاست. تعیین اهداف، موجب می‌شود که کارها با دقت کافی انجام پذیرد و به اعضای سازمان کمک می‌کند تا توجه‌شان را به آنچه که مهم‌ترین است، معطوف دارند. مدیران به چند دلیل باید به برنامه‌ریزی بپردازند. چهار دلیل از مهم‌ترین این دلایل عبارت‌اند از: تعیین مسیر، کاهش تأثیر تغییرات، به حداقل رساندن ضایعات و اضافات و ایجاد استانداردهایی برای تسهیل کنترل امور (۲).

در سال‌های اخیر، نسبت به برنامه‌ریزی جامع یا استراتژیک توجه روزافزونی به عمل آمده و تنها راه اثربخشی و کارآمدی مدیریت در بهره‌گیری از این شیوه برنامه‌ریزی جست‌وجو شده است (۱). یکی از پژوهش‌های اخیر که در رابطه با صاحبان مؤسسات تجاری انجام شده نشان می‌دهد که ۶۹ درصد از آنها برنامه‌های استراتژیک داشتند و از این تعداد، ۸۹ درصد معتقد بودند که این برنامه‌ها مؤثر واقع شده‌اند. برای مثال، آنان معتقد بودند که برنامه‌ریزی استراتژیک اهداف معینی را پیش روی آنها قرار داده و موجب ایجاد نگرش واحدی در کارکنان مربوطه شده است. امروزه برنامه‌ریزی استراتژیک از بخش خصوصی فراتر رفته و وارد بخش‌های دولتی، مؤسسات آموزشی و پژوهشی نیز شده است (۲).

از سویی دیگر، در جهان امروز پیشرفت و توسعه کشورها بر مبنای علم و دانش استوار است. پژوهش و تولید علم و فناوری از مهم‌ترین عناصر رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، صنعتی و سیاسی هر کشوری محسوب می‌شود. توفیق در این زمینه‌ها در صورتی محقق می‌شود که ساختار پژوهشی به صورتی منسجم و همراه با سیاست‌ها و استراتژی‌های مشخص به وجود آید و تقویت شود. نظام پژوهش در تربیت بدنی و علوم ورزشی نیز از این موضوع مستثنی نیست. نگاهی اجمالی به کشورهای توسعه یافته در زمینه ورزش، گویای سرمایه گذاری و برنامه‌ریزی‌های دقیق آنان در زمینه پژوهش‌های این حوزه است. کشورهایی همچون استرالیا، ایالات متحده آمریکا، انگلستان، کانادا و نیوزلند، با تدوین برنامه‌های راهبردی در حوزه علوم ورزشی به رشد و توسعه انواع ورزش‌های همگانی و قهرمانی خود کمک شایانی کرده‌اند

(۷). به عنوان نمونه، تحقیقات ورزشی در کشور کانادا از برنامه راهبردی ورزش این کشور تبعیت می‌کند. بر اساس برنامه سال ۲۰۰۵ که سیاست‌های ورزش کانادا را در بر دارد، ضمن تأکید بر اهمیت ورزش در زمینه‌های مختلف، توسعه نظام‌مند تحقیقات و ورزش دانش محور مورد تأکید قرار گرفته و به تصمیم گیران توصیه شده است که پژوهش و دانایی را مبنای سیاست‌گذاری‌های اصلی ورزش کانادا قرار دهند (۱۷). در برنامه راهبردی ورزش کشور نیوزلند نیز ایجاد یک ساختار منسجم پژوهشی و تدوین راهبردهای کلان توسعه تحقیقات علوم ورزشی، به عنوان یک هدف کلی مدنظر قرار گرفته و به بخش‌های مختلف توصیه شده است تا به جای نگرش‌های بخشی، از یک راهبرد کلان واحد پیروی کنند (۱۵).

در حال حاضر، نظام پژوهش در حوزه تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور دارای موانع و مشکلات عدیده‌ای است. قراخانو و آقاعلی نژاد در پژوهشی به بررسی این موانع پرداخته‌اند. در پژوهش یادشده، پنج دسته از عوامل فردی-اجتماعی، حرفه‌ای - تخصصی، سازمانی - اداری، امکاناتی - تجهیزاتی و مالی - اقتصادی به عنوان موانع اصلی پژوهش در علوم ورزشی کشور شناسایی شده‌اند (۹). با نگاهی کلان تر و با رویکرد برنامه محوری شاید بتوان برنامه جامع و راهبردی تحقیقات تربیت بدنی و علوم ورزشی در ایران را به عنوان یکی از مشکلات اساسی نظام پژوهش در این حوزه دانست. چنین موضوعی موجب شده است تا تحقیقات در این حوزه به صورت گسسته و متفرق انجام شود و حتی با وجود کمیت رو به رشد پژوهش در این زمینه، نتایج اثر بخشی از آنها به صورت یک مجموعه نظام مند حاصل نشود (۷). عرب مختاری (۱۳۸۶) نیز ضمن بررسی مشکلات پژوهش در رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه‌های دولتی کشور بر این موضوع صحنه گذاشته است. وی عدم تعریف نظام پژوهشی معین در حوزه تربیت بدنی و علوم ورزشی را به عنوان یکی از موانع شناسایی شده در پژوهش خود معرفی کرده است (۶).

توسعه کمی و کیفی پژوهش‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی و انجام تحقیقات متنوع و گوناگون در این زمینه، ضرورت ایجاد هم افزایی^۱ بین این تحقیقات را محسوس می‌سازد. تدوین برنامه راهبردی نظام پژوهش در حوزه علوم ورزشی کشور موجب می‌شود تا این تحقیقات بتوانند به صورت هدفمند و در قالب یک برنامه جامع، به توسعه ورزش در کشور منجر شوند. از این رو، ضروری است تا برنامه‌ریزی راهبردی تحقیقات تربیت بدنی و ورزشی کشور با شناسایی ساز و کارهایی لازم تدوین گردد تا از این طریق، با یک نگاه برنامه‌ای به پژوهش‌های

این حوزه، امکانات لازم برای پاسخگویی به نیازهای رو به رشد تحقیقات ورزشی کشور فراهم شود.

روش تحقیق

روش اجرای پژوهش باید متناسب با مفهوم مورد مطالعه بوده، و از جامعیت برخوردار باشد. به همین لحاظ، برای تحقیق حاضر روش مطالعات توصیفی انتخاب شده است. بدین منظور، سعی گردید به شیوه مرحله‌ای و گام‌به‌گام، راهبردهای توسعه نظام پژوهش در علوم ورزشی تدوین شود. مراحل اصلی اجرای پژوهش حاضر شامل موارد زیر بوده است: ۱. بررسی منابع و ادبیات موجود ۲. شناخت وضعیت موجود نظام پژوهش در علوم ورزشی کشور ۳. مطالعه نظام پژوهش در علوم ورزشی الگوهای مینا (مطالعات تطبیقی) ۴. بهره‌گیری از نظرات نخبگان به منظور تعیین وضعیت مطلوب و چشم انداز نظام پژوهش در علوم ورزشی ۵. تعیین فهرست اولیه و نهایی قوت‌ها و ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها (SWOT)، ۶. تحلیل SWOT و ۷. تدوین راهبردهای توسعه نظام پژوهش در علوم ورزشی.

در بخش مطالعات تطبیقی، کشورهای انگلستان، آمریکا، استرالیا، ژاپن، کانادا و نیوزلند به عنوان الگوی مینا (محک) مد نظر قرار گرفتند. دلیل انتخاب این کشورها به عنوان الگوی مینا، وضعیت مناسب مدیریت پژوهش آنها، به‌ویژه در حوزه علوم ورزشی بوده است. همچنین در جریان مطالعات، یافته‌های ارزشمند به‌دست آمده از سایر کشورها نیز ضبط و درج گردید. از سوی دیگر، از نقطه نظرات خبرگان آگاه از نظام پژوهش در علوم ورزشی کشور، شامل: پژوهشگران زنده، مسئولان (سابق و کنونی) نهادهای پژوهشی، و برخی از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های کشور نیز برای تحلیل و تبیین وضع موجود و مطلوب، شناسایی اولیه نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید استفاده شد. در ادامه، به منظور تعیین معنی داری اهمیت گویه‌های پرسشنامه SWOT، رؤسای دانشکده‌ها و گروه‌های تربیت بدنی و تعدادی از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های کشور، به عنوان نمونه آماری مد نظر پژوهشگران قرار گرفتند (تعداد ۶۲ نفر). به منظور تعیین اهمیت هر یک از گویه‌های موجود در فهرست چهارگانه SWOT، از آزمون دوجمله‌ای^۱ استفاده گردید. برای رتبه‌بندی و اولویت بندی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید نظام پژوهش در علوم ورزشی کشور، آزمون تجزیه و تحلیل فریدمن^۲ مورد استفاده قرار گرفت. در پایان، به منظور تدوین راهبردهای توسعه پژوهش‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی از

---

1. Binominal Test
2. Friedman Test

ماتریس TOWS استفاده شد (۱۰). در این ماتریس، با استفاده از چهار فهرست قوت‌ها (S)، ضعف‌ها (W)، فرصت‌ها (O) و تهدیدها (T) و مقایسه زوجی آنها، راهبردهای چهارگانه SO، ST، WO و WT تدوین شد. ماتریس TOWS نشان می‌دهد که چگونه می‌توان بین فرصت‌ها و تهدیدها (عوامل خارجی) با نقاط قوت و ضعف (عوامل داخلی) توازن برقرار کرد و به این ترتیب، چهار مجموعه از گزینه‌های راهبردی ممکن را ایجاد نمود. لازم است ذکر شود هر یک از چهار دسته راهبرد یادشده به صورت زیر ایجاد شده‌اند:

- راهبردهای SO، راهبردهایی هستند که بر اساس بررسی راه‌هایی که می‌توان از نقاط قوت و به منظور منتفع شدن از فرصت‌ها پیمود، طراحی و ساخته می‌شوند.
- راهبردهای ST، نقاط قوت را به عنوان روشی برای پرهیز از تهدیدها مورد توجه قرار می‌دهند.
- راهبردهای WO، به بهره‌گیری از فرصت‌ها از طریق غلبه بر نقاط ضعف تأکید می‌کنند.
- راهبردهای WT، اساساً ماهیتی دفاعی دارند و بر حداقل کردن نقاط ضعف و پرهیز از تهدیدها تأکید می‌کنند (۱۰).

یافته‌های پژوهش

جدول‌های ۱ تا ۴ بیانگر نتایج آزمون فرض‌های آماری در مورد تعیین معنی‌داری اهمیت و رتبه هر یک از گویه‌های مربوط به قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهاست. همچنین جدول شماره ۵، بیانگر ماتریس TOWS برای تدوین راهبردهای نظام پژوهش در علوم ورزشی است.

جدول ۱. نتایج آزمون فرض‌های آماری برای تعیین معنی‌داری اهمیت و رتبه هر یک

از قوت‌های نظام پژوهش در علوم ورزشی

ردیف	گویه مورد آزمون	احتمال مشاهده شده	احتمال آزمون	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون	رتبه
۱	انتشار نشریات مختلف علمی، پژوهشی و علمی، ترویجی در حوزه تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور	۰/۸۵	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی‌دار	۲
۲	وجود ردیف بودجه، ویژه تحقیقات ورزشی در کشور	۰/۸۵	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی‌دار	۱
۳	برگزاری همایش‌های مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی (دانشجویی، ملی و بین‌المللی)	۰/۸۵	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی‌دار	۳
۴	وجود چندین نهاد متولی پژوهش در حوزه علوم ورزشی کشور	۰/۶۹	۰/۵	۰/۰۷۶	غیرمعنی‌دار	۵
۵	وجود معاونت یا مدیریت امور پژوهشی در دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور	۰/۷۳	۰/۵	۰/۰۲۹	معنی‌دار	۴

جدول ۲. نتایج آزمون فرض‌های آماری برای تعیین معنی‌داری اهمیت و رتبه هر یک از ضعف‌های نظام پژوهش در علوم ورزشی

ردیف	گویه مورد آزمون	احتمال مشاهده	احتمال آزمون	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون	رتبه
۱	اندک بودن سهم پژوهش‌های تقاضا محور در حوزه علوم ورزشی	۰/۸۱	۰/۵	۰/۰۰۲	معنی‌دار	۱۱
۲	کم توجهی به نیازها و اولویت‌های سازمانی در تعیین اولویت‌های پژوهش‌های ورزشی	۰/۹۶	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۱۵
۳	نبود سیستم جامع ارزشیابی از تأثیر یافته‌های پژوهشی علوم ورزشی	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۷
۴	کمبود ارتباط بین مراکز پژوهشی و پژوهشگران با کاربران پژوهش‌های علوم ورزشی	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۹
۵	کمبود مجلات علمی، پژوهشی تخصصی در حوزه‌های مختلف علوم ورزشی	۰/۸۱	۰/۵	۰/۰۰۲	معنی‌دار	۲۶
۶	کمبود استراتژی‌های مشخص و برنامه‌های بلند مدت در نهادهای متولی پژوهش علوم ورزشی	۰/۹۶	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۵
۷	کمبود پژوهشگران حرفه‌ای در حوزه علوم ورزشی	۰/۷۷	۰/۵	۰/۰۰۹	معنی‌دار	۱۹
۸	کمبود دوره‌های آموزشی برای پژوهشگران حوزه علوم ورزشی	۰/۷۷	۰/۵	۰/۰۰۹	معنی‌دار	۲۸
۹	عدم ارتباط ساختارمند مابین رسانه‌های جمعی با مراکز پژوهشی علوم ورزشی	۰/۷۳	۰/۵	۰/۰۲۹	معنی‌دار	۲۴
۱۰	نبود انگیزه تحقیقاتی در بین پژوهشگران و اعضا هیئت علمی علوم ورزشی	۰/۷۷	۰/۵	۰/۰۰۹	معنی‌دار	۲۲
۱۱	کمبود همایش‌های ملی و بین‌المللی تخصصی در حوزه‌های مختلف علوم ورزشی	۰/۶۵	۰/۵	۰/۱۶۹	غیر معنی‌دار	۳۱
۱۲	عدم بهره‌گیری مناسب از پژوهشگران سایر رشته‌ها در پژوهش‌های ورزشی	۰/۷۷	۰/۵	۰/۰۰۹	معنی‌دار	۲۳
۱۳	توزیع نامناسب تحقیقات در گرایش‌های مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی	۰/۸۱	۰/۵	۰/۰۰۲	معنی‌دار	۲۹
۱۴	نبود سیستم جامع داده‌های (Database) پژوهش‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی	۰/۹۶	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۳
۱۵	اندک بودن خروجی داخلی و خارجی (چاپ مقاله در مجله‌ها) از طرح‌ها و پایان نامه‌ها	۰/۶۹	۰/۵	۰/۰۷۶	غیر معنی‌دار	۲
۱۶	کمبود برخی از امکانات و تجهیزات مورد نیاز پژوهش به‌ویژه در تحقیقات آزمایشگاهی	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۳۰
۱۷	نبود استراتژی مشخص به منظور بهینه‌سازی پژوهش‌های پایان‌نامه‌ای رشته	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۸
۱۸	وجود ضعف در قوانین، آیین‌نامه‌ها و قراردادهای طرح‌های پژوهشی حوزه علوم ورزشی	۰/۸۱	۰/۵	۰/۰۰۲	معنی‌دار	۶

ادامه جدول ۲. نتایج آزمون فرض‌های آماری برای تعیین معنی داری اهمیت و رتبه هر یک از ضعف‌های نظام پژوهش در علوم ورزشی

ردیف	گویه مورد آزمون	احتمال مشاهده	احتمال آزمون	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون	رتبه
۱۹	نبود ارتباط سازمان یافته بین مراکز پژوهشی ورزش داخلی و خارجی	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۲۷
۲۰	خلاقیت و نوآوری ناچیز در تحقیقات حوزه تربیت بدنی و علوم ورزشی	۰/۸۵	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی‌دار	۱۰
۲۱	ناکافی بودن سهم بودجه پژوهش‌های ورزشی از کل بودجه ورزش کشور	۰/۸۱	۰/۵	۰/۰۰۲	معنی‌دار	۱۸
۲۲	کمبود مراکز پژوهشی تخصصی در حوزه‌های مختلف علوم ورزشی	۰/۸۸	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۱۴
۲۳	نبود هماهنگی لازم مابین نهادهای متولی پژوهش در تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۱۷
۲۴	وجود برخی ضعف‌های ساختاری و روش شناختی در طرح‌های پژوهشی و پایان نامه‌ها	۰/۸۵	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی‌دار	۴
۲۵	عدم وجود ارتباط سازمان یافته بین مراکز پژوهشی و نهادهای اجرایی ورزش کشور	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۱
۲۶	پیچیده بودن فرایندهای اداری به منظور تصویب و اجرای طرح‌های پژوهشی در علوم ورزشی	۰/۸۵	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی‌دار	۱۳
۲۷	عدم ثبات مدیریت در مراکز پژوهشی ورزشی	۰/۸۸	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۲۱
۲۸	نبود شرایط احراز برای تصدی پست‌های پژوهشی در حوزه تربیت بدنی کشور	۰/۸۱	۰/۵	۰/۰۰۲	معنی‌دار	۲۰
۲۹	محدود شدن زمان انجام پژوهش‌ها در برخی از سازمان‌های پژوهشی کشور به سال مالی	۰/۸۱	۰/۵	۰/۰۰۲	معنی‌دار	۲۵
۳۰	عدم دسترسی آسان پژوهشگران علوم ورزشی به منابع و یافته‌های پژوهشی خارجی	۰/۸۱	۰/۵	۰/۰۰۲	معنی‌دار	۱۲
۳۱	نبود سازوکار مناسب برای عملیاتی کردن یافته‌های پژوهشی پس از پایان یافتن طرح‌های تحقیقی	۰/۸۸	۰/۵	۰/۰۰۲	معنی‌دار	۱۶

جدول ۳. نتایج آزمون فرض‌های آماری برای تعیین معنی‌داری اهمیت
و رتبه هر یک از فرصت‌های نظام پژوهش در علوم ورزشی

ردیف	گوبه مورد آزمون	احتمال مشاهده	احتمال آزمون	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون	رتبه
۱	ماهیت بین رشته ای تربیت بدنی و علوم ورزشی	۰/۸۵	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی‌دار	۸
۲	امکان برقراری ارتباطات علمی با مراکز پژوهشی بین المللی علوم ورزشی	۰/۸۵	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی‌دار	۹
۳	تعدد رسانه‌های ورزشی در ترویج فرهنگ پژوهش و اطلاع رسانی یافته‌های پژوهشی	۰/۶۹	۰/۵	۰/۰۷۶	غیر معنی‌دار	۱۷
۴	علاقه مندی پژوهشگران سایر رشته‌ها برای فعالیت در حوزه‌های ورزشی	۰/۷۳	۰/۵	۰/۰۲۹	معنی‌دار	۱۸
۵	علاقه مندی مراکز پژوهشی کشور به فعالیت‌های مشترک	۰/۶۲	۰/۵	۰/۳۲۷	غیر معنی‌دار	۱۹
۶	افزایش دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور	۰/۸۸	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۲
۷	توسعه فناوری‌های اطلاع رسانی در ایران و جهان	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۴
۸	به وجود آمدن گرایش‌های مختلف علوم ورزشی در مقاطع تحصیلات تکمیلی	۰/۸۸	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۱
۹	رشد کمی و کیفی اعضاء هیئت علمی در گرایش‌های مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور	۰/۹۶	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۳
۱۰	وجود پست هیئت علمی پژوهشی در مراکز آموزش عالی و پژوهشی	۰/۷۷	۰/۵	۰/۰۰۹	معنی‌دار	۱۵
۱۱	سیاست افزایش سهم پژوهش از بودجه کل کشور	۰/۸۸	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۶
۱۲	روند رو به رشد انواع ورزش‌های تربیتی، همگانی، قهرمانی و حرفه ای در کشور	۰/۸۱	۰/۵	۰/۰۰۲	معنی‌دار	۱۶
۱۳	نیاز واقعی فدراسیون‌های ورزشی به پژوهش در بخش ورزش قهرمانی	۰/۸۵	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی‌دار	۷
۱۴	رشد و توسعه پژوهش‌های بنیادی و کاربردی علوم ورزشی در سطوح بین‌المللی	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۱۰
۱۵	تعدد و تنوع مجلات علمی، پژوهشی بین‌المللی در حوزه علوم ورزشی	۰/۸۵	۰/۵	۰/۰۰۱	معنی‌دار	۵
۱۶	احتساب امتیاز زیاد مقالات علمی پژوهشی در ارتقاء اعضاء هیئت علمی دانشگاه‌ها	۰/۸۸	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۱۱
۱۷	اظهار علاقه‌مندی برخی از مسئولان ورزش کشور به مقوله پژوهش و کاربرد یافته‌های آن	۰/۷۳	۰/۵	۰/۰۲۹	معنی‌دار	۱۳
۱۸	وجود دفتر تربیت بدنی در بخش پژوهش معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری	۰/۶۹	۰/۵	۰/۰۷۶	غیر معنی‌دار	۱۴
۱۹	تأکید رهبری نظام بر توسعه علمی پژوهشی و فعالیت‌های پژوهش محور	۰/۸۸	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار	۱۲

جدول ۴. نتایج آزمون فرض‌های آماری برای تعیین معنی داری اهمیت و رتبه هر یک از تهدیدهای نظام پژوهش در علوم ورزشی

ردیف	گویه مورد آزمون	احتمال مشاهده	احتمال آزمون	سطح معنی داری	نتیجه آزمون	رتبه
۱	نبود بعضی از گرایش‌های علوم ورزشی مانند روان‌شناسی ورزشی، جامعه‌شناسی ورزشی، تربیت بدنی تطبیقی و... در سیستم آموزش عالی کشور	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۱۴
۲	تداوم ساختاری و فرآیندی آموزش محوری دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور	۰/۹۶	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۹
۳	نبود ساختار منسجم پژوهشی در کل کشور	۰/۹۶	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۷
۴	نهادینه نشدن پست هیئت علمی پژوهشی در مراکز آموزش عالی و پژوهشی کشور	۰/۸۸	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۱۱
۵	نبود نظام پرورش پژوهشگر در سیستم آموزش عالی کشور	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۸
۶	کمبود رویه‌های انگیزشی مناسب به منظور جذب پژوهشگران	۰/۹۲	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۱۰
۷	ضعف فرهنگ پژوهش در جامعه	۰/۹۶	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۴
۸	پایین بودن سهم تحقیق و توسعه از کل بودجه کشور	۰/۹۶	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۵
۹	نهادینه نشدن استفاده سازمان‌های دولتی و خصوصی کشور از یافته‌های پژوهشی در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های خود	۰/۹۶	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۶
۱۰	احساس بی‌نیازی سازمان‌های ورزشی برای سفارش نیازهای تحقیقاتی خود به محققان و مراکز پژوهشی	۰/۹۶	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۳
۱۱	رشد انواع ورزش‌های تربیتی، همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای در کشورهای توسعه یافته	۰/۷۳	۰/۵	۰/۰۲۹	معنی دار	۱۶
۱۲	رشد روزافزون تحقیق و توسعه در بسیاری از کشورها در بخش تربیت بدنی و علوم ورزشی	۰/۶۵	۰/۵	۰/۱۶۹	غیر معنی دار	۱۵
۱۳	نبود استراتژی کلان در بخش ورزش کشور	۰/۹۶	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۱
۱۴	هزینه کرد درصدی از اعتبارات پژوهشی سازمان‌های کشور در موضوعات غیر پژوهشی	۰/۸۸	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۱۲
۱۵	عدم توجه کافی برخی از مسئولان و سیاست‌گذاران ورزش کشور به موضوع پژوهش و به کارگیری یافته‌های پژوهشی	۱	۰/۵	۰/۰۰۰	معنی دار	۲
۱۶	انجام پژوهش‌های ورزشی کشور توسط تعداد محدودی از پژوهشگران	۰/۶۹	۰/۵	۰/۰۷۶	غیر معنی دار	۱۳

جدول ۵. ماتریس TOWS برای تدوین راهبردهای توسعه پژوهش‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی

تهدیدها	فرصت‌ها	عوامل خارجی	عوامل داخلی
<p>T1: نبود راهبرد کلان در ورزش کشور T2: نبود ساختار منسجم پژوهشی در کل کشور T3: نبود نظام پرورش پژوهشگر در سیستم آموزش عالی T4: وجود ضعف فرهنگ پژوهش در جامعه T5: پایین بودن سهم تحقیق و توسعه از کل بودجه کشور T6: نهادینه نشدن استفاده سازمان‌های دولتی و خصوصی کشور از یافته‌های پژوهشی در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های خود T7: احساس بی‌نیازی سازمان‌های ورزشی برای سفارش نیازهای تحقیقاتی خود به محققان و مراکز پژوهشی T8: تناوب ساختاری و فرآیندی آموزش محوری دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور</p>	<p>O1: سیاست افزایش سهم پژوهش در بودجه کشور O2: افزایش دانشجویان تحصیلات تکمیلی در مراکز آموزش عالی O3: ایجاد گرایش‌های مختلف علوم ورزشی در مقاطع تحصیلات تکمیلی O4: رشد کمی و کیفی اعضای هیئت علمی در گرایش‌های مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور O5: ماهیت بین رشته‌ای تربیت بدنی و علوم ورزشی</p>		<p>S1: انتشار نشریات مختلف پژوهشی و علمی، ترویجی در حوزه علوم ورزشی کشور S2: وجود ردیف بودجه ویژه تحقیقات ورزشی در کشور S3: برگزاری همایش‌های مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی در کشور S4: وجود معاونت یا مدیر امور پژوهشی در دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور</p>
<p>راهبردهای ST ۱. تقویت ساختار منسجم و راهبرد واحد پژوهشی در گروه‌ها، دانشکده‌های تربیت بدنی و مراکز پژوهشی (S4, T2) ۲. تقویت و توسعه فرهنگ پژوهش در بین دانشجویان و اعضای هیئت علمی رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور (S1, S2, S3, S4, T3, T4, T8) ۳. ایجاد نظام تربیت، توسعه دانش و جذب پژوهشگر (S1, S2, S3, S4, T3, T4, T8)</p>	<p>راهبردهای SO ۱) توسعه کمی و کیفی مجلات علمی (S1, S4, O2, O3, O4, O5) ۲) تقویت تعامل مابین نظام پژوهش علوم ورزشی و پژوهشگران و نهادهای پژوهشی حوزه‌های مرتبط (S1, S2, S3, O5)</p>		<p>W1: عدم ارتباط سازمان یافته، بین مراکز پژوهشی و نهادهای اجرایی ورزش کشور W2: کمبود ارتباط سازمان یافته بین مراکز پژوهشی و نهادهای اجرایی ورزش کشور W3: کمبود استراتژی‌های مشخص و برنامه‌های بلند مدت در نهادهای متولی پژوهش علوم ورزشی W4: کمبود همایش‌های ملی و بین‌المللی تخصصی در حوزه علوم ورزشی کشور W5: نبود سیستم جامع داده‌های پژوهش‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی W6: اندک بودن خروجی داخلی و خارجی (چاپ مقاله) از طرح‌ها و پایان نامه‌ها W7: نبود راهبرد مشخص به منظور بهینه‌سازی پژوهش‌های پایان نامه‌ای رشته W8: نبود مراکز پژوهشی تخصصی در حوزه‌های مختلف علوم ورزشی W9: نبود هماهنگی لازم مابین نهادهای متولی پژوهش در تربیت بدنی و علوم ورزشی W10: اندک بودن سهم پژوهش‌های تقاضا محور در حوزه علوم ورزشی کشور</p>
<p>راهبردهای WT ۱. تقویت و توسعه پژوهش‌های تقاضا محور (T6, T7, W1, W2, W10) ۲. تقویت برنامه محوری در نهادها و مراکز پژوهشی تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور (T1, T2, W3, W7) ۳. تقویت نظام حقوق معنوی و مالکیت فکری پژوهش‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی (T4, W6)</p>	<p>راهبردهای WO ۱. نظام جامع ساماندهی پایان نامه‌های رشته تربیت بدنی (W7, W6, O2, O3, O4) ۲. ایجاد تخصص عمل در فعالیت‌های پژوهشی (W4, W8, O1, O3, O4, O5) ۳. تقویت نظام حمایت مالی و معنوی از پژوهشگران تربیت بدنی و علوم ورزشی (W3, W6, O1, O2, O4) ۴. تقویت ICT نظام پژوهش علوم ورزشی کشور (O2, O3, O4, W5, W6)</p>		

عوامل خارجی

عوامل داخلی

بحث و نتیجه‌گیری

همان گونه که ملاحظه گردید، در مطالعه حاضر پس از تعیین قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای نظام پژوهش در علوم ورزشی کشور به تدوین راهبردهای توسعه این نظام پرداخته شد. بنابراین، در این بخش موضوع بحث و نتیجه‌گیری در خصوص یافته‌های نهایی مطالعه (راهبردها) ارائه می‌شود.

راهبرد اول: توسعه کمی و کیفی مجلات علمی تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور

یکی از مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی، انتشار مقالات علمی در نشریات معتبر ملی و بین‌المللی است (۵). در حال حاضر هیچ یک از مجلات علمی‌ای که در زمینه علوم ورزشی انتشار می‌یابند، نتوانسته‌اند نمایه بین‌المللی (ISI) دریافت نمایند. شاید بتوان مهم‌ترین دلیل این موضوع را در کیفیت این نشریات در مقایسه با نشریات مشابه خارجی دانست. از سوی دیگر، تأیید و چاپ مقالات علمی پژوهشگران داخلی در مجلات معتبر بین‌المللی نشان‌دهنده رشد علمی کشور است. هم‌زمان، افزایش دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها و نیز ایجاد گرایش‌های مختلف علوم ورزشی در این مقاطع، فرصت بسیار مناسبی را فراهم آورده است تا با انجام پژوهش‌های دارای استانداردهای مفهومی و روش‌شناختی بتوان مقدمات توسعه کمی و کیفی مجلات علمی در تربیت بدنی و علوم ورزشی را فراهم آورد؛ از سویی، ماهیت بین‌رشته‌ای تربیت بدنی و علوم ورزشی فرصتی را به فرصت‌های نظام پژوهش این بخش افزوده است. بهره‌گیری از پژوهشگران رشته‌های مرتبط و تولیدات علمی آنان در مجلات علمی می‌تواند، به رشد کمی و کیفی مجلات علمی کمک شایانی نماید.

مطالعات تطبیقی پژوهش نیز نشان داد که بسیاری از نهادهای پژوهشی فعال در کشورهای چون کانادا، ایالات متحده آمریکا، استرالیا و انگلستان، با کیفیت‌دهی مناسب به مجلات علمی خود توانسته‌اند نمایه بین‌المللی دریافت کنند (۷). در کشور ما، با عنایت به وجود نهادهای پژوهشی در حوزه علوم ورزشی و به رغم افزایش قابل توجه اعضای هیئت علمی، میزان چاپ مقالات در نشریات داخلی و بین‌المللی افزایش متناسبی نداشته است. از این رو، با سرمایه‌گذاری بر توسعه مهارت‌ها و تجربه پژوهشگران جوان، که اغلب فعالیت‌های پژوهشی توسط آنان انجام می‌شود می‌توان شاهد رشد کمی و کیفی مقالات در این زمینه بود.

راهبرد دوم: تقویت تعامل مابین نظام پژوهشی علوم ورزشی با پژوهشگران و نهادهای پژوهشی حوزه‌های مرتبط

یافته‌های مطالعهٔ حاضر نشان داد که یکی از مهم‌ترین فرصت‌های پیش روی نظام پژوهش در تربیت بدنی و علوم ورزشی در هر کشوری ماهیت بین رشته‌ای این نظام است. از این رو، تقویت تعامل سازنده بین پژوهشگران و نیز نهادهای پژوهشی حوزه‌های مرتبط می‌تواند در توسعهٔ پژوهش‌های علوم ورزشی کشور نقش بسزایی داشته باشد. مروری بر وضعیت موجود نهادهای پژوهشی و نیز تولیدات پژوهشی علوم ورزشی کشور، حاکی از کم بودن سهم پژوهشگران سایر رشته‌های مرتبط، ارتباطات سازمانی اندک نهادهای پژوهشی ورزشی با سایر نهادهای پژوهشی و نیز فعالیت‌های مشترک اندک است. از آنجایی که نظام پژوهش از بخش‌های دانش بر و دانش ساز است، بنابراین بهره‌گیری از دانش، تجربیات و پتانسیل‌های علمی موجود در محققان و نهادهای پژوهشی غیر تربیت بدنی، نه تنها می‌تواند به بهبود کیفیت تولید علم در علوم ورزشی منجر شود، بلکه قادر خواهد بود کمیت مقالات و پژوهش‌های علمی در این زمینه را نیز توسعه دهد. بدیهی است، عملیاتی کردن چنین موضوعی یک وضعیت برد - برد برای هر دو طرف به وجود خواهد آورد. کشورهای پیشرفته در علوم ورزشی مانند ایالات متحده آمریکا، استرالیا، انگلستان، کانادا و... با درک اهمیت تعامل بین‌رشته‌ای توانسته‌اند پیشرفت قابل ملاحظه‌ای را در زمینهٔ علوم ورزشی تجربه کنند (۷). مطالعات تطبیقی پژوهش حاضر نشان داد که تعامل سازمان یافته و مناسبی بین نظام پژوهش علوم ورزشی این کشورها با سایر حوزه‌های مرتبط وجود دارد. مصداق این تعامل را می‌توان در موارد مشروحهٔ زیر یافت:

- انتشار مقالات علمی توسط متخصصان غیر تربیت بدنی در مجلات علمی، پژوهشی
  - جذب اعضاء هیئت علمی پژوهشی با تخصص‌های غیر تربیت بدنی و از حوزه‌های وابسته
  - همکاری‌های مشترک نهادهای حوزه‌های مختلف در اجرای طرح‌های پژوهشی مشترک
  - تامین هزینه‌های مالی طرح پژوهشی به صورت مشترک (۱۲،۱۳،۱۴،۱۸،۱۹)
- در مجموع، به نظر می‌رسد با وجود انتشار نشریات مختلف علمی، برگزاری چندین همایش علمی در طول سال و وجود ردیف بودجهٔ ویژه تحقیقات ورزشی در کشور (به‌عنوان قوت‌های نظام پژوهش ورزش کشور) بتوان از فرصت بین رشته‌ای بودن تربیت بدنی و علوم ورزشی نهایت استفاده را به عمل آورد و تعامل مابین نظام پژوهشی علوم ورزشی با پژوهشگران و نهادهای پژوهشی حوزه‌های مرتبط را بیش از پیش تقویت کرد.

راهبرد سوم: تقویت ساختار منسجم و راهبرد واحد پژوهشی در گروه‌ها و دانشکده‌های تربیت بدنی و مراکز پژوهشی

در جهان امروز، پیشرفت و توسعه کشورها بر مبنای علم و دانش استوار است. پژوهش و تولید علم و فناوری از مهم‌ترین عناصر رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، صنعتی و سیاسی کشور به حساب می‌آید. توفیق در این زمینه‌ها در صورتی محقق می‌شود که ساختار پژوهشی منسجم، همراه با سیاست‌ها و راهبردهای مشخص به‌وجود بیاید و تقویت شود. در کشورهایی همچون نیوزلند نیز ایجاد یک ساختار منسجم پژوهشی و تدوین راهبردهای کلان توسعه تحقیقات علوم ورزشی، به عنوان یک هدف کلی مدنظر قرار گرفته و به بخش‌های مختلف توصیه شده است، تا به جای نگرش‌های بخشی، از یک راهبرد کلان واحد پیروی کنند (۱۵). در حال حاضر، علی‌رغم اینکه چندین نهاد پژوهشی در علوم ورزشی کشور وجود دارند و معاونت‌ها یا مدیریت امور پژوهشی نیز در دانشگاه‌های کشور فعال هستند، ولی نبود ساختار منسجم پژوهشی و متعاقب آن پیروی از سیاست‌های واحد پژوهشی باعث شده است تا این نهادها، نگرشی بخشی به مقوله پژوهش داشته باشند. عدم انسجام و یکپارچگی سیاست‌ها و برنامه‌های کلان در حوزه آموزش عالی از یک سو و نیز نبود راهبرد کلان در نظام ورزش کشور از سوی دیگر، باعث شده است تا در طول زمان از هماهنگی و تجانس پژوهش‌های علوم ورزشی کشور کاسته شود و علی‌رغم رشد و توسعه‌ای که در این بخش حاصل شده است، پراکندگی در سیاست‌گذاری و نبود راهبرد واحد مشاهده شود. بنابراین، به نظر می‌رسد با تدوین برنامه‌های عملیاتی، به منظور تحقق راهبرد ایجاد یا تقویت ساختار منسجم پژوهشی در گروه‌ها و دانشکده‌های تربیت بدنی و مراکز پژوهشی بتوان راه را برای استفاده از نقاط قوت به عنوان روشی برای پرهیز از تهدیدها هموارتر ساخت.

راهبرد چهارم: تقویت و توسعه فرهنگ پژوهش در بین دانشجویان و اعضاء هیئت

علمی رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور

اشاعه فرهنگ پژوهش محوری می‌تواند به عنوان یک ابزار اصلی در ارتقاء جایگاه پژوهش مد نظر قرار گیرد. در چند سال اخیر، هر چند تعداد فارغ التحصیلان، دوره تکمیلی رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی رشد زیادی داشته، اما هم‌زمان با آن ارتقاء جایگاه و فرهنگ پژوهش در میان فارغ التحصیلان این رشته، رشد متناسبی را تجربه نکرده است. وجود تهدیدهایی چون نبود نظام پرورش پژوهشگر در نظام آموزش عالی، ضعف فرهنگ پژوهش در کل جامعه و تداوم ساختاری و فرآیند آموزش محوری دانشگاه‌های کشور، لزوم تدوین برنامه‌های مختلف برای غلبه بر این تهدیدات را بیش از پیش پررنگ کرده است. از سوی دیگر، در محیط کنونی

پژوهش علوم ورزشی کشور با عنایت به وجود قوت‌هایی همچون انتشار چندین نشریهٔ علمی، پژوهشی، وجود ردیف بودجهٔ ویژهٔ پژوهش‌های علوم ورزشی، وجود معاونت‌ها یا مدیریت‌های امور پژوهشی در دانشکده‌ها و گروه‌های تربیت بدنی آموزش عالی و برگزاری همایش‌های مختلف علمی می‌توان از آنها به‌عنوان روشی برای پرهیز از تهدیدهای پیش‌گفته استفاده کرد. به هر حال در مسیر توسعهٔ نظام پژوهشی، موانع مربوط به فرهنگ پژوهش مقوله ای اصلی و قابل توجه به شمار می‌رود که رفع این موانع، نیازمند انجام برنامه‌ریزی اساسی و بلندمدت در سطح کل آموزش عالی کشور می‌باشد. بدیهی است با رشد و ترویج فرهنگ پژوهش در نظام آموزش عالی کشور، تربیت بدنی و علوم ورزشی نیز به تناسب از آن بهرهٔ کافی را خواهد برد.

راهبرد پنجم: ایجاد نظام تربیت، توسعهٔ دانش و جذب پژوهشگر

بدون شک، یکی از راه‌های تحقق چشم‌انداز توسعهٔ علمی و پژوهشی و برخورداری از دانش پیشرفته در علوم ورزشی، توسعهٔ ظرفیت‌های منابع انسانی است. در این میان، یکی از راهبردهای مهم دستیابی به هدف فوق ایجاد نظام تربیت پژوهشگر و اصلاح هرم نیروی انسانی متخصص متناسب با نیازهای کشور است. شاید یکی از علت‌های مهم توسعه نیافتگی رشتهٔ تربیت بدنی طی سالیان اخیر، تربیت ادواری نیروی انسانی تنها در دو یا سه گرایش و با ظرفیت پذیرش اندک باشد و همین امر موجب شده است تا تربیت نیروی انسانی مورد نیاز با کندی صورت پذیرد. این مشکل زمانی بیشتر احساس می‌شود که امکان اعزام دانشجو به خارج از کشور نیز محدود شود. از این رو، به نظر می‌رسد تا با توسعهٔ نظام آموزشی و تنوع بخشی به شیوه‌های آموزش عالی و توسعهٔ دوره‌های کوتاه مدت، میان مدت، و بلند مدت تحصیلات تکمیلی و تناسب میان درس‌های آموزشی و پژوهشی بتوان هرم نیروی انسانی را به شکل مناسب اصلاح کرد. هم‌اکنون در بسیاری از مراکز تحقیقاتی دنیا، تربیت نیروی انسانی پژوهشگر موجب رفع کمبودها و رشد چشمگیر در پژوهش شده است (۷). بررسی محیط بیرونی نظام پژوهش در علوم ورزشی کشور، حاکی از وجود تهدیدهایی چون نبود نظام پرورش پژوهشگر در کل سیستم آموزش عالی، ضعف فرهنگ پژوهش در جامعه و تداوم ساختاری و فرآیند آموزش محوری دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور است. بنابراین ایجاد یک نظام جامع به منظور تربیت، توسعهٔ دانش و جذب پژوهشگر خواهد توانست از تأثیر تهدیدهای محیطی حاضر بکاهد و هم‌زمان بر کمیت و کیفیت فعالیت‌های پژوهشی علوم ورزشی کشور بیفزاید.

راهبرد ششم: نظام جامع ساماندهی پایان‌نامه‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی

مطالعهٔ وضع موجود پایان‌نامه‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور حاکی از افزایش

پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی در برخی از حوزه‌ها (به‌ویژه حوزه ورزش پرورشی) و کمبود پایان‌نامه‌ها در برخی از حوزه‌های دیگر (مانند ورزش همگانی و حرفه‌ای) است (۷). دلیل این موضوع را می‌توان در دسترسی آسان‌تر به نمونه‌های آماری، مهیا بودن بسترهای لازم برای اجرای تحقیق، همکاری مسئولان، مدیران و معلمان، کم‌هزینه بودن و عدم اتکاء به وسایل پرهزینه آزمایشگاهی دانست. با عنایت به وجود فرصت‌هایی مانند افزایش دانشجویان تحصیلات تکمیلی در مراکز آموزش عالی، ایجاد گرایش‌های مختلف علوم ورزشی در مقاطع تحصیلات تکمیلی، رشد کمی و کیفی اعضای هیئت علمی در گرایش‌های مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور و نیز نبود راهبرد مشخص به منظور بهینه‌سازی پژوهش‌های پایان‌نامه‌های رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور، لزوم ایجاد نظام ساماندهی پایان‌نامه‌های حوزه علوم ورزشی می‌تواند به این بخش از تحقیقات جهت دهد و به بهبود کیفیت و اثربخشی آنها کمک شایانی داشته باشد.

در حال حاضر، علی‌رغم وجود پتانسیل‌های بسیار بالا در پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی، بسیاری از آنها به صورت هدفمند و بر اساس نیاز انجام نمی‌شود. اجرای پژوهش‌های غیر ضروری، موازی و تکراری، از موانع مهم در اثربخشی این بخش از فعالیت‌های پژوهشی محسوب می‌شود. از سوی دیگر، کماکان فاصله زیادی میان تولید تحقیقات پایان‌نامه‌ای و بهره‌برداری از نتایج آنها در بدنه اجرایی مشاهده می‌شود و هنوز نیز مکانیسم مشخصی برای بهره‌برداری از نتایج آنها تعیین نشده است. در مجموع به نظر می‌رسد، با ساماندهی پایان‌نامه‌های رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور می‌توان تعداد زیادی از تحقیقات را به صورت جهت‌دار به سوی مشکلات و معضلات کنونی ورزش کشور سوق داد و در کنار آن، به تولید علم بیشتری نیز پرداخت. نظام ساماندهی پایان‌نامه‌های حوزه تربیت بدنی و علوم ورزشی در صورتی موفق خواهد بود، که دارای یک متولی مشخص باشد. به نظر می‌رسد با عنایت به مأموریت و اهداف پژوهشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری این سازمان می‌تواند بهترین و مناسب‌ترین نهاد برای پیگیری و تحقق راهبرد یادشده باشد.

راهبرد هفتم: ایجاد تخصص عمل در فعالیت‌های پژوهشی

تخصصی بودن فعالیت‌های پژوهشی، موضوعی است که به طور ویژه قابل بحث و بررسی است. وضعیت موجود نظام پژوهش در علوم ورزشی کشور حاکی از کمبود تخصص عمل در فعالیت‌های این نظام است. در حال حاضر، چندین نشریه علمی، پژوهشی در حیطه علوم ورزشی به چاپ می‌رسند که هیچ‌یک از آنها به طور اختصاصی به موضوعات ویژه و زیر مجموعه‌های علمی این رشته نمی‌پردازند. همچنین، بررسی عناوین همایش‌های علمی تربیت

بدنی برگزار شده در کشور حاکی از کمبود همایش‌های تخصصی است و بیشتر این همایش‌ها با عنوان همایش ملی یا بین‌المللی تربیت بدنی و علوم ورزش برگزار شده است. تخصصی بودن نهادهای پژوهشی نیز موضوع قابل بررسی دیگر است.

مطالعات تطبیقی پژوهش نشان داد که اکثریت نهادهای پژوهشی در کشورهای منتخب را نهادهای پژوهشی تخصصی تشکیل داده‌اند که مأموریت اصلی آنها هدایت فعالیت‌های پژوهشی در یک بخش از علوم ورزشی و یا یک نوع از انواع ورزش‌ها (حرفه‌ای، همگانی، قهرمانی و پرورشی) می‌باشد (۷). مؤسسهٔ تحقیقاتی تندرستی و سبک زندگی کانادا، انستیتو تحقیق تندرستی و اوقات فراغت کانادا، مؤسسهٔ تحقیقات بازاریابی ورزش انگلستان و مؤسسهٔ ملی فعالیت جسمانی و تندرستی بریتانیا از جمله مراکز تحقیقاتی هستند که فعالیت‌های پژوهشی خود را به جای موضوعات کلی، به موضوعات ویژهٔ علوم ورزشی اختصاص داده‌اند (۱۱، ۱۲، ۱۸، ۱۹).

در حال حاضر به نظر می‌رسد بتوان با تدوین راهبرد ایجاد تخصص عمل در نظام پژوهش علوم ورزشی کشور و با بهره‌گیری از فرصت‌هایی چون سیاست افزایش سهم پژوهش در بودجهٔ کشور، ایجاد گرایش‌های مختلف علوم ورزشی در مقاطع تحصیلات تکمیلی، و رشد کمی و کیفی اعضاء هیئت علمی در گرایش‌های مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور بتوان بر نقاط ضعف موجود غلبه کرد.

راهبرد هشتم: تقویت نظام حمایت مالی و معنوی از پژوهشگران تربیت بدنی و علوم ورزشی

رونق یافتن بخش پژوهش نیازمند به دو منبع عمده است که عبارت‌اند از: منابع انسانی و منابع مالی. نظام پژوهش، ذخیرهٔ دانایی ملی به شمار می‌آید. برخورداری از دانشمندان، متخصصان و پژوهشگران حرفه‌ای از ضرورت‌های اساسی این بخش است. از طرف دیگر، انجام بسیاری از طرح‌های تحقیقاتی هم‌زمان نیازمند حمایت‌ها و سرمایه‌گذاری‌های مالی است. در کشورهای توسعه یافته که فضای رقابتی شدیدی بر بازار کالا و خدمات حاکم است، اکثر نهادها در پی بهبود مستمر محصولات و خدمات خویش‌اند، بنابراین مشتریان اصلی مؤسسات پژوهشی و پژوهشگران، همین نهادها هستند. در این گونه کشورها دولت نیز به عنوان یک مشتری، بخشی از هزینه‌های پژوهش را می‌پردازد. در این خصوص هراندازه درجهٔ توسعه یافتگی کشور بیشتر باشد، نقش دولت در حمایت مستقیم از تحقیقات کمتر می‌شود. در کشورهای در حال توسعه (مانند ایران) به علت عدم توجه نهادها و صنایع به تحقیقات، معمولاً این بخش وابسته به بودجهٔ دولتی است. به هر حال، با شرایط موجود کشور و در راستای توسعهٔ نظام پژوهش،

ضروری است نظام حمایت مالی و معنوی پژوهشگران مورد توجه ویژه دولت قرار گیرد. هر چند در این میان نقش سازمان‌های ورزشی غیر دولتی در حمایت مالی و معنوی از پژوهشگران نباید نادیده انگاشته شود.

در حال حاضر، با وجود فرصت‌هایی چون رشد کمی و کیفی اعضای هیئت علمی در گرایش‌های مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور، افزایش دانشجویان تحصیلات تکمیلی در مراکز آموزش عالی و سیاست افزایش سهم پژوهش در بودجه کشور می‌تواند با تدوین راهبرد مناسب، بر برخی نقاط ضعف موجود در نظام پژوهش علوم ورزشی کشور غلبه کرد. برقراری یک نظام مشخص و ویژه به منظور حمایت مالی و معنوی پژوهشگران در حوزه تربیت بدنی و علوم ورزشی می‌تواند، یکی از نیازهای اساسی بخش پژوهش که خواسته تاریخی پژوهشگران است، پاسخ دهد. تقویت نظام حمایت مالی از پژوهشگران و دانشجویان و شناخت و حفظ حقوق معنوی و مالکیت فکری آنان نیازمند توجه ویژه و تصویب قوانین لازم یا طراحی و استقرار یک نظام مشخص در کشور است که تا کنون اقدام مشخصی در این زمینه انجام نشده است.

راهبرد نهم: تقویت ICT نظام پژوهش علوم ورزشی کشور

ایجاد سیستم جامع داده‌های پژوهش‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی یکی از راهکارهای مهم و مؤثری است که امکان ارتباط سریع و مؤثر را با کمترین هزینه فراهم می‌کند و از انجام کارهای تکراری و موازی نیز پیشگیری می‌نماید. ایجاد ساختار منسجم پژوهشی نیازمند یک سیستم جامع داده‌های مؤثر و به روز است. مطالعات جاری حاکی از آن است که به رغم نیاز گسترده فعالیت‌های ورزشی به فناوری‌های نوین، این بخش در پژوهش‌های علوم ورزشی در ضعف مشهود به سر می‌برد. مطالعه تطبیقی پژوهش حاضر نشان داد که کشورهای صاحب‌نام در حوزه پژوهش‌های علوم ورزشی نیز دارای نظام فناوری اطلاعات و ارتباطات مؤثری در این حوزه هستند. به عنوان نمونه، در کشور کانادا مرکز تحقیقاتی اطلاعات ورزشی (SIRC) متولی این موضوع است (۱۷).

راهبرد دهم: تقویت و توسعه پژوهش‌های تقاضا محور

پژوهش را باید مبنای همه تحولات و حرکت‌های اجتماعی، فرهنگی، صنعتی و اقتصادی دانست. در کشورهای توسعه یافته، اعتقاد به انجام تحقیق و پژوهش و به کار بستن نتایج حاصل از آن در میان مردم، مسئولان، سیاست‌گذاران، برنامه ریزان، طراحان و تصمیم‌گیران عمومیت یافته است و به نظر می‌رسد نیاز به پژوهش در این جوامع از حد احساس گذشته، و به صورت ضرورت درآمده است (۳). هدف اصلی از انجام پژوهش در کلیه سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی و صرف بودجه‌های مادی و انسانی برای بهبود کیفیت آن، کمک به تصمیم‌گیری مناسب، اتخاذ

راهبردهای مناسب، حل مشکلات کارآفرینی و کسب اعتماد در برنامه‌ریزی خرد و کلان است. دستیابی به این اهداف، جز از طریق به کار بستن یافته‌های پژوهشی در اتخاذ تصمیمات اجرایی و مبتنی ساختن برنامه‌ریزی‌ها بر نتایج پژوهش‌ها عملی نمی‌شود. برای این منظور می‌توان پیش از انجام پژوهش، ضمن پژوهش و پس از پژوهش، زمینه‌های استفاده از نتایج آن را فراهم کرد (۸). عدم ارتباط سازمان یافته بین مراکز پژوهشی و نهادهای اجرایی ورزش کشور، اندک بودن سهم پژوهش‌های تقاضا محور در حوزهٔ علوم ورزشی کشور، کمبود ارتباط سازمان یافته بین مراکز پژوهشی و نهادهای اجرایی ورزش کشور، نهادینه نشدن استفادهٔ سازمان‌های دولتی و خصوصی کشور از یافته‌های پژوهشی در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های خود و احساس بی‌نیازی سازمان‌های ورزشی برای سفارش نیازهای تحقیقاتی خویش به محققان و مراکز پژوهشی، از مهم‌ترین ضعف‌ها و تهدیدهایی است که نظام پژوهش علوم ورزشی کشور با آن روبه‌روست. بنابراین، به منظور به حداقل رساندن نقاط ضعف و پرهیز از تهدیدها، لازم است راهبرد مناسبی اندیشیده شود. " تقویت و توسعهٔ پژوهش‌های تقاضا محور " راهبردی است که در این رابطه می‌تواند مد نظر قرار گیرد.

راهبرد یازدهم: تقویت برنامه محوری در نهادها و مراکز پژوهشی تربیت بدنی و علوم ورزشی کشور

توسعهٔ نظام پژوهش مستلزم تدوین، اجرا و نظارت بر حسن اجرای برنامه‌های راهبردی و عملیاتی است. در صورتی که نظام پژوهش در علوم ورزشی کشور به منزلهٔ یک سیستم در نظر گرفته شود، مهم‌ترین اجزای آن را نهادها و مراکز پژوهشی تشکیل می‌دهند که متولی برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری برای توسعهٔ پژوهش در علوم ورزشی هستند. در صورتی که هر یک از این نهادها بر اساس برنامه‌های کلان تدوین شده خود حرکت نکنند، بیشتر منابع پژوهش مانند پژوهشگران، منابع مالی و امکاناتی به هدر خواهند رفت. وضعیت موجود حاکی از نبود راهبرد کلان در ورزش کشور، نبود ساختار منسجم پژوهشی در کل کشور، کمبود استراتژی‌های مشخص و بلندمدت در نهادهای متولی پژوهش علوم ورزشی و نیز نبود راهبردهای مشخص به منظور بهینه‌سازی پژوهش‌های پایان‌نامه‌ای رشته است. بنابراین، به منظور پرهیز از تهدیدها و غلبه بر نقاط ضعف موجود، نیاز است که راهبرد مناسبی اندیشیده شود. مطالعات تطبیقی پژوهش حاضر نشان داد که اکثر نهادهای پژوهشی دارای برنامه‌های بلندمدت (همراه با چشم‌انداز در افق زمانی مشخص) هستند که برنامه‌های عملیاتی و اولویت‌های پژوهشی خود را در راستای آن تدوین و اجرا می‌کنند (۱۵، ۱۷، ۱۹). با تقویت برنامه

محوری در نهادها و مراکز پژوهشی تربیت بدنی و علوم ورزشی می‌توان به جهت‌دهی تحقیقات و اولویت‌بندی آنها در راستای اهداف مشخص کمک شایانی کرد.

منابع:

۱. الوانی، سید مهدی (۱۳۸۱). «مدیریت عمومی». چاپ هفدهم، تهران: نشر نی.
۲. رابینز، استیفن پی و دی سنزو. دیوید ای (۱۳۸۲). «مبانی مدیریت». ترجمه اعرابی، حمید رفیعی و اسراری ارشاد، چاپ دوم، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۳. رجیبی، نصرت الله (۱۳۸۰). «موانع و عوامل تسهیل‌کننده به کارگیری یافته‌های پژوهشی در علوم تربیتی». پژوهشنامه آموزشی، ویژه نامه شماره ۱۰، ص ۲۷.
۴. رضائیان، علی (۱۳۸۲). «مبانی سازمان و مدیریت». چاپ پنجم، تهران: انتشارات سمت.
۵. سازمان تربیت بدنی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۱). «سند راهبردی توسعه نظام تربیت بدنی و ورزش کشور». مؤلفه توسعه علمی و پژوهشی.
۶. عرب مختاری، روح الله (۱۳۸۶). «شناسایی موانع و مشکلات پژوهش در رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه‌های دولتی کشور از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی». پایان‌نامه انتشار نیافته کارشناسی ارشد، دانشکده تربیت بدنی دانشگاه اصفهان.
۷. علیزاده، محمد حسین و الهی، علیرضا (۱۳۸۷). «برنامه‌ریزی راهبردی توسعه پژوهش‌های علوم ورزشی جمهوری اسلامی ایران». طرح پژوهشی، پژوهشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
۸. فتحی‌واجارگاه، کوروش (۱۳۸۲). «موانع پژوهش مدار کردن تصمیم‌گیری در فرایند برنامه‌ریزی درسی». فصلنامه تعلیم و تربیت، سال نوزدهم، شماره ۲، ص ۲۹.
۹. قراخانلو، رضا و آقاعلی نژاد، حمید (۱۳۷۹). «شناسایی موانع و مشکلات پژوهشی در تربیت بدنی و علوم ورزشی در دانشگاه‌های کشور». طرح پژوهشی، پژوهشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
۱۰. هانگر، جی دیوید و ال. ویلن توماس (۱۳۸۴). «مبانی مدیریت استراتژیک». ترجمه اعرابی و ایزدی، چاپ دوم، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

11. British Heart Foundation National Centre for Physical Activity and Health(2008),
WWW.bhfactive.org.uk
12. Canadian Fitness and Lifestyle Research Institute (2008), www.cflri.ca/eng/index.php
13. National Foundation for educational research (2009), http://www.nfer.ac.uk/index.cfm
14. Recreation and Sport Research Group (2009), www.ausport.gov.au/information/scors/ERASS
15. Research strategy for sport, recreation and physical activity in New Zealand, Phase One:
Purpose, Vision, Objectives. August (2006), www.sparc.org.nz/research-policy/
16. Sport Industry Research Centre, Sheffield Hall am University(2008),
www.shu.ac.uk/research/sirc
17. Sport information research centre:SIRC(2009), www.sirc.ca/
18. Sport Marketing Research Institute (2008) , http://www.unco.edu/smri
19. The Health, Leisure and Human Performance Research Institute(2008),
www.umanitoba.ca/faculties/physed

